

УДК: 4 и (англ.)+ 4 р +03+4 тадж (03)

ЗИКРИЁЕВА М. В.

РОЛЬ ЧАСТИЦ И МЕЖДОМЕТИЙ В ОФОРМЛЕНИИ ТЕКСТА

Данная статья посвящена роли частиц и междометий в оформлении текста. Автор на основе собранного языкового материала из художественного произведения показывает насколько важно употребление частицы и междометия в создании текста.

Ключевые слова: частицы, междометия, создание текста, язык.

Анализируемый материал показал, что частицы тоже могут быть средством связи частей текста. Так, вопросительные частицы *магар*, *наход*, *наход ки* и т.п. (*неужели*), выступая в роли показателя средства связи, выражают ещё смысловые оттенки неуверенности, удивления, предположения, изумления и т.п. и тем самым привлекают внимание читателя (слушателя) к содержанию высказываемого. Примеры: Барои омузгорону мактаббачагони Тоҷикистон вохӯрӣ бо модари Олег Кошевой Е.И. Кошевая хеле муассир буд: «Олег монанди дигар аъзоёни «Гвардияи ҷавон» ба савганди худ вафо кард. Ў меҳрубону бебок буд».

Сатрҳои зайл далели ин гуфтаанд: «Эй дӯсти ман, гузаштаре ёд кун, ки ту дар умрат аз модарат зиёдтар киро ранҷондаӣ. *Магар* модарони мо аз вачди ман, аз вачди ту, аз бемуваффақатию саҳву хато ва ғаму ғуссаи мо муи худро сафед намекунамд? Модар, модар, - бубахш маро, чунки дар дунё танҳо ту ба бахшоиш қодирӣ, чун овони кудакиам даст бар сарам бинеху бубахш...». (3.,11.03). *So you have never noticed before how beautiful I am?* «*Helene seemed to say. Yes, I am a woman who may belong to anyone - to you too*», said her glance (111,114). *Магар* шумо зебоии маро то ҳоло пай набурда будед? - гуфт гуё Элен. *Marap* зан будани маро пай намебурдед? Оре, ман зан ҳастам. Ба ҳар кас ва аз он ҷумла ба шумо ҳам насиб нашуданам мумкин аст, - мегуфт нигоҳи вай. Так, вы до сих пор не замечали, как я прекрасна? -Вы не замечали, что я женщина? Да, я женщина, которая может принадлежать всякому и вам тоже, - сказал её взгляд.

He was seized by a frantic desire to spring at the throat of this gray - whiskered top and tear it with his teeth. *Probably* something of this kind was visible in his face, for the colonel added immediately, *in* a quite different tone. (Part 1, ch 6, p.57). (V.G.57).

Артур мехост, ки аз гулуи ин аҳмаки бузриш гирифта хафа кунад ва ин хоҳиш уро азоб меод, *Marap* ин хоҳиш дар чехраи у низ акс ёфта буд, ки полковник ҳамон замон оҳанги суҳанашро мулоимтар кард...(В.Р., 55).

Им овладело безумное желание броситься на этого щеголя с седыми бакенбардами и вгрызться ему в горло. Очевидно, это отразилось на *его* лице, потому что полковник сейчас же прибавил уже совершенно другим тоном.

Биби бечорама айшашон талх шуд, меҳурдагиашон *захр* шуд. *Наход ки* одам хамин қадар бефаросат шавад, ки фарзанди қаса дар пеши модари меҳмонаш дошта занад? (1; 7, 289).

Подтвердительные - ограничительные частицы *хатто*, *то хатто* (даже), *лоақал*, *акалан* (хотя бы, по меньшей мере), *хам*, *низ* (тоже) и т. и. также служат для связи отдельных предложений в структуре текста и придают тексту различные смысловые и модальные оттенки. Например, ограничение, подчеркивание минимального удовлетворения и совершения действия в определённой степени и т.п.

Например: Таваччух, фармоед: дар донишкадаи тиббӣ кафедраи забонҳои русӣ ва тоҷики вучуд дорад, ки ба омузиши забони русӣ диққати махсус медиҳад, аммо забони тоҷикӣ ба онҳое, ки мактаби русиро хатм кардаанд, рӯякӣ омӯзонда мешавад. *Ҳатто* ҳамкурсҳои ғайритоҷикам мегуфтанд, ки рӯзи дарси забони тоҷикӣ барои онҳо рузи истироҳат будааст.

(ЧГ,24,П.01).

Ограничительные частицы *танҳо*, *фақат*, *махз* (только) употребляются для выделения и подчеркивания отдельных важных выражений текста или всего его содержания. Примеры: Дар деҳаҳо ҳам ҳеч, кас наменамад. *Танҳо* бар болои бомҳои аз барф сап-сафедшудаи деҳқонон дуди сиёҳи ғализи саргин, хазон ва хошок гардиш мекард, ки ин аломати ҳаёт буд, танҳо ҳамии буд, ки ваҳшати деҳаҳои ҳолӣ ва хомӯшро камтар мегардонид...

(0,02.05.03).

Утвердительные частицы *оре*, *бале*, *ха*, *ҳо* и т.п. употребляются для согласия, подтверждения мысли, выражаемой в тексте, а также связи самостоятельных предложений в сфере всяких видов сверхфразовых единств. Например:

Мазмуни фаъолияти мо дар ин нукта ҷамъбаст мешавад: мутахассисе, тайёр кунем, ки ҷои кор ба онҳо талабгор бошад, на мутахассисе ки барои он ҷои кор бичуем.

Оре, ҳамин гуна мутахассисоне, ки ҷои кор ба онҳо талабгор аст, мутахассисони менечерҳои байналмилалӣ мебошанд, ки дар донишкада тайёр карда мешаванд. Соҳиби ин ихтисос иқтисоддони байналмилалӣ аст ва кафедраи иқтисодиёти ҷаҳон ва менечменти байналмилалӣ сарпарастии онро ба ўҳда дорад. (МО,2004,№4).

Частицы и междометия также кроме своих основных функций, могут стать средствами объединения отдельных предложений и создать текст. Частицы также могут быть скрепом в соединении предикативных единиц состава текста. Например, в приведенном ниже тексте частица *мана* (*вот, вот это*) является морфологическим средством организации текста, выполняют такую задачу:

Монтанелли кори катъ кардаашро давом дод. *Мана* ёфтам! «Дар бораи шифо ёфтани маҳав». (В.Ф,234).

Montanelly went on with his work. On the Healing of the Leper, here it is. (V.G.,139).

В следующем примере отрицательные частицы *на*, *ҳаргиз*, *асло* кроме того, что служат для соединения частей текста, содействуют для выражения неуверенности мысли, а также привлечения внимания:

Майдон як чизи ҷисми заминист. Ҳеч; нашунидем, ки он дар ҳаво истода бошад. Пас майдони ҳавой дар забони тоҷики *ҳеч гоҳ*, «аэропорт»-ро ифода карда наметавонад. (ЭА,2003,№8,24). Площадь одна плоть земли. Никак не слышали мы, она создавалась или образовалась с воздуха или висит на воздухе. Значит, «воздушное поле» (площадка) никак не обозначает аэропорт. *Эй кош*, вай ақаллан чуръате мекард, ки ҳам шаваду ўро ба оғӯш кашида, бо бадани худ аз тамоми нокомиҳои оянда муҳофизаташ кунад!... Он гоҳ, Гурмагас барои вай Артури нав мешуд ва шояд рӯзе мерасид, ки тирагиҳои даҳшатаңгези ҳаёташ нопадид мегардид.(В.Р.,225).

Claims for the quantity (amount) can be declared by the Buyer only at the point of the transfer at designated forwarder. *Once the shipping documents are signed for the receipt, no further claims can be made on the quantity.*

Could she but dare to stoop and clasp her arms about him, to hold him were it with her own body, from all further harm or wrong; surely then he would be Arthur to her again; surely then the day would break and the shadows. (V.G.,222-223).

Междометия также могут выполнять такую же функцию, как частицы. Они тоже могут стать скрепом самостоятельных предложений и строить текст.

Тексты могут образоваться и посредством различных междометий. Например:

-Оххо, ту Март-ку! - ба гӯшаш расид банохост овози касе ва дасташро меҳрубона ба китфи ӯ ниҳод. Ба кучо гум шуда рафтӣ, ошно? Ё дар сафари баҳр будӣ? (А-Ёд,348).

- If it ain't Mart! « he heard someone say, and the next moment a hearty hand was on his shoulder.» Where you been all the time? Off to sea!(V.O.248).

В первом предложении текста междометие *оххо* служит зачином текста. Употребление частицы *-ку* и местоименное наречие *ба кучо* также помогают данному местоимению в формировании текста.

Май тез-тез шуморо фикр мекардам, чӣ хел буданатонро ба худ тасаввур карданӣ шудам. Ох, Мартин Иден, агар мефаҳмидед, ки ман аз шиносӣ ба шумо чи қадар шодам. (Й,Р,286). Can't say how glad I am to see you Mr.Eden. Often wondered what you were like? (V,G,312).

Fred sometimes liked to go to a bar to have a drink before he went home after work. There were some tables and chairs in the bar, but it was too early for most people when Fred was there, so he seldom found anyone to talk to. (L.A.Hill.p.54).

Jim was intelligent, he didn't hardly work. He said, «You work hard, and earn a lot of money and then the government takes most of it. I want easy work that gives me lots of money and that the government doesn't know about». (A.L.Hill.p.52).

Омузгорону мактаббачагони тоҷик чанд рӯзи таътили баҳориро дар шаҳри Краснодар бағоят муассир гузарониданд. Онҳо ҳар рӯз бо одамони гуногун ва хешу табори қаҳрамонон вомехӯрданд. Аз достони қаҳрамони фарзандони Ватан бештар воқиф мешуданд. Кист, ки аз шучоати нотақрори қаҳрамони Краснодар беҳабар бошад! *Бале*, ҳар вачаби ин хок ҳикояти қаҳрамонон мекунад. Махсусан, музей «Гвардияи чавон» дар Краснодар ба мактаббачагон таъсири бузург расонид.

Музей таърихи зиндаест: таърихи набарду пирузиҳои қаҳрамонон, таърихи қаҳрамони бемисл. (ДТ,8.03.88).

Указательные частицы, как и другие частицы, *ана*, *мана* (вот, вот это) не только выполняют указательную функцию, служат для подчеркивания и выделения важных понятий, высказываний, содержания целых абзацев и т.п., но и выступают в роли объединяющих компонентов текста: Ин даъват Вера Андреевнаро ба ҳаяҷон овард. Ё дар андеша буд, ки кадом лаҳзаҳоро ба чамъомадаҳои нақл намояд Охир, чунин лаҳзаҳо дар ҳаёти ӯ кам нестанд. Бо чунин андешаҳо бори дигар билета комсомолиашро ба даст гирифт. Дар дохили он чунин навиштаҷот ба чашм мерасид: №8012490, санаи дохилшавӣ ба комсомол - 10 апрели соли 1927. *Ана* дар ҳамин бора ба чамъомадагон нақл хоҳам кард - аз дил гузаронд Вера Андреевна. - Ҳамчунин дар бораи дӯстони чавонам, ҳиссаи комсомолон дар ободу қорам гардондани Ваҳши зарбахш ҳикоят хоҳам кард... (ЧТ,8.03.88).

Суммируя, можно прийти к выводу о том что как частицы так и междометия могут стать скрепом в оформлении текста.

Литература

1. (С.А,ЁД - И1, 47) - Сайнӣ, Ёддоштҳо. Қисмҳои 1-2 - Сталинобод 1954.
2. Мюллер В.К. Новый русско-английский словарь Адрес Пресс-2003, 637с.
3. (ТТ ,7) - Tajik Taim-s 2007, №6. с.7.
4. J. Galsworthy - The Forsyte Saga. - М, 1956,336.

НАҚШИ ҲИССАЧА ВА НИДО ДАР ТАРТИБ ДОДАНИ МАТН

Мақолаи мазкур ба нақши ҳиссаҷа ва нидо дар мурағтаб намудани матн баҳшида шудааст. Муаллиф дар асоси маводҳои ҷаъмовардаи забони аз осори бадеӣ таъкид менамояд, ки нақши ҳиссаҷа ва нидо дар тартиб додани матнҳо ниҳоят зарур мебошад. Ин равиш метавонад, ки матни асарҳои бадеиро аз нигоҳи муҳтаво ва маънии ҳарчи борвартаг ва серғунҷоиштар намояд ва дарки маъниро барои хонанда равшантар созад.

Калидвожа: ҳиссаҷа, нидо, матн, тартиб додани матн, асарҳои бадеӣ, забон.

M. ZIKRIYAEVA

THE ROLE OF PARTICLES AND INTERJECTIONS IN COMPOSING THE TEXT

The article deals with the role of particles and interjection in the formation of the text in English and Tajik language.

Both, interjection and particles play important role in text formation in Tajik and English.

Keywords: interjection, particles, compose, formation, text, language.